

Schietpartijen op school... Amerikaanse toestanden!?

Een 17-jarige leerling van het Bonhoeffer College te Castricum plaatste in november 2009 een filmpje op internet, waarin hij medeleerlingen met de dood bedreigde. De schoolleiding werd hierover getipt, nam de zaak zeer serieus en schakelde de politie in. Reageerde de school overtrokken en ging het om een puberale actie? Of was de reactie juist adequaat en werd hiermee de eerste Nederlandse school shooting voorkomen?

Wat is school shooting?

School shooting is een zorgvuldig voorbereide schietpartij, waarbij een onderwijsinstelling bewust is gekozen als locatie. De dader is meestal een (oud-)leerling. Het doel is zoveel mogelijk slachtoffers te maken. De motieven van de dader(s) zijn: macht uitoefenen en wraak nemen. Naast een vuurwapen worden door de dader(s) soms ook steekwapens en/of explosieven gebruikt.

In Duitsland wordt de term 'amok' gebruikt. Dit uit het Maleis afkomstige woord betekent zoveel als een "ontwrichtende en onbezonnen daad". Daarmee dekt amok de lading onvoldoende, omdat daders van een school shooting hun daad juist zeer zorgvuldig plannen. Bij gebrek aan een goede Nederlandse benaming gebruikt Centrum School en Veiligheid (CSV) in dit informatieblad de term 'school shooting'.

School shootings in het buitenland

School shooting kwam internationaal in de belangstelling door de documentaire *Bowling for Columbine* van regisseur Michael Moore. Hij gebruikte de slachting onder leerlingen en personeelsleden op Columbine Highschool (20 april 1999) als aanklacht tegen het wapenbezit in de Verenigde Staten. Moordpartijen zoals op Columbine zijn gelukkig uiterst zeldzaam. De afgelopen vijf jaar hebben er internationaal negen school shootings plaatsgevonden: drie in Duitsland, drie in de Verenigde Staten, twee in Finland en een in Brazilië.

Rio de Janeiro (Brazilië) 7 april 2011

Een 23-jarige oud-leerling van een basisschool in Rio de Janeiro gaat naar zijn voormalige school en opent het vuur. Er zijn twaalf slachtoffers te betreuen.

Winnenden (Duitsland) 11 maart 2009

Een 17-jarige leerling van de Alberville-Realschule te Winnenden (Duitsland) schiet op 11 maart 2009 15 medeleerlingen dood. Na zijn daad pleegt hij zelfmoord.

Kauhajoki (Finland) 23 september 2008

De 22-jarige man richt een bloedbad aan op een Finse school in de plaats Kauhajoki. Hij schiet zichzelf door het hoofd nadat hij tien mensen om het leven heeft gebracht.

Northern Illinois University (VS) 14 Februari 2008

Bij een schietpartij op de Northern Illinois University, 100 kilometer ten westen van de Amerikaanse stad Chicago, vallen vijf doden. De dader pleegt zelfmoord.

Tuusula (Finland) 7 november 2007

Een 18-jarige leerling van de Jokela High School in Tuusula (Finland) schiet zeven medeleerlingen en de directrice dood. Vervolgens schiet de dader zichzelf in het hoofd.

Virginia Tech University (VS) 16 april 2007

Een student richt een bloedbad aan op de campus van Virginia Tech University in Virginia. In totaal komen 33 personen om het leven, waaronder de dader zelf.

Emsdetten (Duitsland) 20 november 2006

Een oud-leerling van de Geschwister Scholl School te Emsdetten gaat zijn voormalige school binnen en begint te schieten. Er vallen geen dodelijke slachtoffers, de dader pleegt zelfmoord.

Nickel Mines (VS) 2 oktober 2006

Een schietpartij in een Amish-school in het Amerikaanse Nickel Mines (Pennsylvania) kost aan vijf leerlingen het leven. De schutter slaat na zijn daad de hand aan zichzelf.

Red Lake (VS) 21 maart 2005

Een 17-jarige leerling van Red Lake Senior High School schiet zeven mensen dood: vijf leerlingen, een docent en een veiligheidsfunctionaris. De dader pleegt zelfmoord.

Mede door de enorme media-aandacht hebben deze school shootings een behoorlijke impact op het veiligheidsgevoel. Niet alleen op de direct betrokkenen, maar ook op de samenleving als geheel.

School shootings in Nederland

Nederland is tot op heden gelukkig gevrijwaard gebleven van grootschalige schietpartijen op scholen. Toch zijn er in de afgelopen jaren enkele ingrijpende incidenten geweest met vuurwapens.

Veghel, AOC De Leijgraaf

Op 7 december 1999 schiet een 17-jarige leerling van AOC De Leijgraaf te Veghel een pistool leeg in het computerlokaal van de school. Vier medeleerlingen en een docente raken gewond.

Den Haag, Terra College

Hans van Wieren, conrector van het Haagse Terra College, wordt op 13 januari 2004 in de kantine door een leerling neergeschoten. Van Wieren overlijdt nog diezelfde dag aan zijn verwondingen.

Berichten uit de media

In 2009 kwamen drie Nederlandse scholen in het nieuws omdat ze geconfronteerd werden met een dreigende schietpartij. In alle gevallen werd de politie gewaarschuwd en werd de dader aangehouden.

Breda

In maart 2009 houdt de politie van Breda een 18-jarige man aan. Eerder die maand schreef de man op internet dat hij een bloedbad wilde aanrichten op een Bredase school.

[Lees meer >>](#)

Den Haag

Een 23-jarige oud-leerling van het Haagse Maerlant Lyceum zet in maart 2009 een bericht op de Amerikaanse website 4chan.org. Hierin kondigt hij aan een bloedbad te zullen aanrichten op de school.

[Lees meer >>](#)

Hazerswoude-dorp

Een 14-jarige vmbo-leerling uit Hazerswoude-dorp wordt in september 2009 vervolgd voor het beramen van een schietpartij op zijn school. Hij zou van plan zijn geweest zichzelf en anderen met een vuurwapen iets aan te doen.

[Lees meer >>](#)

Castricum

Op woensdag 25 november 2009 houdt de politie een 17-jarige leerling van het Bonhoeffercollege Castricum aan. De jongen heeft een filmpje op internet gezet waarin hij medeleerlingen met de dood bedreigt.

[Lees meer >>](#)

Ook in 2011 kregen scholen te maken met dreigend vuurwapengeweld.

Apeldoorn

Het OM meldde op 20 april 2011 dat een 17-jarige jongen de docenten en leerlingen op zijn school in Apeldoorn had bedreigd met een misdrijf. Hij had daarbij verwezen naar de schietpartij in een winkelcentrum in Alphen aan de Rijn.

[Lees meer >>](#)

Delft

Op het ROC Mondriaan in Delft is in september 2011 een achttien-jarige scholier aangehouden die een wapen in zijn auto had liggen. Het gebouw was eerder ontruimd na meldingen van iemand met een wapen.

[Lees meer >>](#)

Hoe klein de kans ook is, scholen moeten er rekening mee houden dat ook een van hun leerlingen een bloedbad kan aanrichten.

Profiel van de dader

In Duitsland en de Verenigde Staten is uitgebreid onderzoek gedaan naar school shootings. Hieruit blijkt dat de daders – hoe verschillend ze ook zijn – een aantal opvallende gelijkenissen vertonen:

- School shootings worden meestal gepleegd door (oud-)leerlingen van de betreffende school.
- Het gaat vrijwel altijd om mannelijke daders. De Duitse criminoloog Frank Robertz onderzocht wereldwijd 75 school shootings. In 95 procent van de gevallen ging het om (jonge) mannen.
- Daders van school shootings zijn gemiddeld 15,6 jaar oud.
- Veel daders vertonen symptomen van depressiviteit. Ze zijn bang voor de toekomst en hebben zelfmoordgedachten.
- Het zijn sociale einzelgängers.
- Ze hebben een voorkeur voor zwarte kleding.
- Ze zijn bovenmatig geïnteresseerd in gewelddadige films en videogames.
- Ze hebben zich uitgebreid verdiept in school shooting. Internet biedt daartoe alle mogelijkheden.
- Ze identificeren zich met daders van school shootings.
- Ze hebben eenvoudig toegang tot wapens, meestal omdat de vader een wapen in huis heeft. Vaak hebben ze al ervaring opgedaan met wapengebruik.
- Een emotioneel ingrijpende gebeurtenis, zoals het overlijden van een familielid of het beëindigen van een liefdesrelatie, vormt vaak de aanleiding om de gemaakte plannen om te zetten in daadwerkelijke actie.
- De meeste daders hebben een gebrek aan copingmechanismen om met persoonlijke teleurstellingen om te gaan.
- Een deel van de daders heeft eerder een zelfmoordpoging gedaan of overwogen.

Bij deze opsomming van overeenkomsten tussen daders past enige nuancering. Regelmatig duikt in de media de verklaring op dat de daders tot schieten overgingen omdat ze werden gepest. Uit onderzoek is echter niet gebleken dat er sprake was van excessieve vormen van pesten. Wel is het zo dat veel daders een narcistische persoonlijkheidsstoornis vertoonden, waardoor ze zich sneller gekrenkt of aangevallen voelden.

Het is verleidelijk bovenstaande kenmerken te gebruiken om potentiële daders op te screenen. Er is geen nauwkeurig profiel op te stellen van daders die betrokken zijn bij een gerichte geweldsdaad tegen de school. Scholen moeten daarom terughoudend zijn in het gebruik van checklists. De meeste in het zwart geklede leerlingen die houden van gewelddadige videogames hebben niet direct iets kwaads in de zin. Het gaat om een combinatie van factoren die ertoe kunnen leiden dat leerlingen hun

dodelijke fantasieën ten uitvoer brengen. Het gevaar bestaat dat leerlingen als risicofactor worden bestempeld, terwijl ze dat absoluut niet zijn.

Waarschuwingssignalen

Uit onderzoek blijkt dat daders voorafgaand aan hun daad vaak direct of indirect signalen afgeven over wat ze van plan zijn. Onderzoekers noemen dit *red flags*. Scholen moeten daarom alert zijn op de volgende waarschuwingssignalen.

Schoolprestaties kunnen een indicatie zijn dat een leerling iets gewelddadigs van plan is. Veel daders hadden om onverklaarbare redenen plotseling slechtere schoolresultaten. Ze vertoonden gebrek aan discipline en hadden in toenemende mate conflicten met docenten en medeleerlingen. Meer concreet zijn de signalen die potentiële daders afgeven in hun schoolwerk. Voorbeelden daarvan zijn een werkstuk of opstel waarin geweld wordt verheerlijkt, of een zeer gewelddadige tekening.

De dader blijkt in ruim 80 procent van de gevallen een signaal af binnen de eigen *peer group*. In ruim de helft van de gevallen zelfs meerdere malen. Het gaat dan bijvoorbeeld om berichten via Hyves, MSN, Twitter of een filmpje op YouTube. De boodschap bevat vaak een verwijzing naar eerdere school shootings. Soms worden medeleerlingen met de dood bedreigd.

De leerling van het Bonhoeffer College te Castricum zette een filmpje op YouTube. Hierin maakt hij schietbewegingen met – naar later bleek – een neppistool. Hij sprak de volgende tekst uit:

'Ik heb een lijst,
een lijst met namen van mensen die ik haat.
Ze moeten weg, dat is de enige manier.
Ik heb een lijst,
en als jij erop staat zul je niet lang meer leven.'

Probleem is dat veel medeleerlingen het gevoel hebben 'uit de school te klappen' als ze hierover met volwassenen praten. Soms worden medeleerlingen zelfs direct met de dood bedreigd, waardoor het mogelijk nog lastiger voor hen wordt om 'uit de school te klappen'.

In november 2007 werd de schoolleiding van SG De Waerdenborch in Holten getipt door een leerlinge. Ze kon een uitdraai laten zien van een msn-gesprek tussen haar en een medeleerling. Hierin stond dat hij in het vijfde lesuur een aanslag wilde beramen en dat hij alles een keer in zijn leven moest meemaken. De schoolleiding nam de dreiging serieus en schakelde de politie in.

Ruim 93 procent van de volwassenen rondom de schutter (ouders, leerkrachten) gaf achteraf bezien aan dat ze zich zorgen maakten over de dader. Onderwijspersoneel zou een dergelijke intuïtie om moeten zetten in actie, door contact te zoeken met de leerling en zijn ouders met het doel deze leerling zorgvuldig te (laten) begeleiden.

Acties

Neem signalen serieus

Belangrijk is dat scholen signalen uiterst serieus nemen. Het gevaar bestaat dat dreigende teksten of agressieve filmpjes worden afgedaan als pubergedrag. Dit serieus nemen geldt ook voor signalen van medeleerlingen die zich zorgen maken over uitspraken via de sociale media, zoals Hyves, Twitter of filmpjes op Youtube.

De school moet duidelijk maken dat ze de dreiging zeer serieus neemt. Ook als de ouders het gedrag van hun kind afdoen als pubergedrag of een kwajongensstreek.

Contact met politie

Bij strafbare feiten moet de school onmiddellijk de politie inschakelen. Bedreigingen van medeleerlingen of onderwijspersoneel zijn strafbare feiten. Ook bij een vermoeden van dreigend wapengeweld kan de school contact opnemen met de politie voor advies en overleg.

Meer informatie over de samenwerking met de politie vindt u in het informatieblad **Politie als partner in schoolveiligheid** (pdf-bestand).

Ga het gesprek aan

De school moet naar aanleiding van signalen onmiddellijk het gesprek aangaan met een leerling waarvan vermoedt wordt dat deze dreigt met geweld. Doel van dit gesprek is een beeld te krijgen van de mentale gesteldheid en het sociale netwerk van de leerling. Vertel de leerling dat geweld niet wordt getolereerd op school, niet in gedrag, niet op papier en niet digitaal. De school kan de leerling vragen wat hij nodig heeft om zich op school thuis te voelen. Het gesprek moet worden aangegrepen om de vertrouwensband tussen school en leerling aan te gaan of te herstellen.

Neem contact op met de ouders

Aansluitend neemt de school contact op met de ouders of verzorgers van de bewuste leerling. Door met de ouders te spreken kan de school ook een beeld krijgen van het sociale leven van de bewuste leerling buiten de school. School en ouders moeten duidelijke afspraken maken over de begeleiding van de leerling op school, door de ouders en mogelijk door gespecialiseerde hulpverlening.

Herstel het veiligheidsgevoel

Het is logisch dat de school zich allereerst richt op de dreigende leerling. Maar hoe zit het met de overige leerlingen en het personeel? Voelen zij zich nog wel veilig? Onderstaande casus maakt dit duidelijk.

Een leerling vertelt zijn klasgenoten regelmatig dat hij thuis een pistool heeft. Hiermee wil hij zichzelf een positie verwerven in de klas. In het licht van buitenlandse school shootings wordt een aantal medeleerlingen ongerust. Een enkele leerling vertelt het thuis en een verontruste ouder belt de mentor. De mentor spreekt met de zorgcoördinator. Deze heeft een gesprek met de leerling en zijn ouder. De ouder verzekert de zorgcoördinator dat het onschuldig kwajongensgedrag is. "Ja, hij heeft een wapen en hij schiet soms in de tuin." De zorgcoördinator neemt hiermee genoegen en vraagt de mentor om clementie, omdat de jongen wat depressief is. Vervolgens gaat iedereen over tot de orde van de dag. Maar de klasgenoten voelen zich niet rustiger. En de bellende ouder ook niet.

De boodschap is helder: Scholen moeten zich niet alleen richten op de leerling die dreigt, maar ook het veiligheidsgevoel herstellen van de rest van de schoolgemeenschap.

Preventieve maatregelen

Het is een illusie te denken dat alle school shootings voorkomen kunnen worden. Een gestoorde geest houdt namelijk niemand tegen. Dat betekent niet dat de school niet alles in het werk moet stellen om de kans op een school shooting zo klein mogelijk te maken.

Geen specifieke aandacht

Besteed in de lessen geen specifieke aandacht aan het onderwerp school shooting. Hiermee worden gevoelens van potentiële daders versterkt en copycat-gedrag aangemoedigd. Gebruik dus ook geen romans, films of toneelstukken om het onderwerp te behandelen.

Er bij horen

School shootings worden in het algemeen uitgevoerd door jongens met een zeer beperkt sociaal netwerk. Door als school veel aandacht te besteden aan groepsvorming in de klas binnen mentorlessen en met werkvormen uit 'samenwerkend leren' in de lessen wordt de kans kleiner dat leerlingen in een sociaal isolement belanden.

Leerlingbegeleiding

Bij het signaleren van leerlingen die buiten de boot vallen of zich isoleren, speelt de mentor een belangrijke rol. Als de problematiek van een leerling de competentie van de mentor overstijgt, verwijst de

mentor deze leerling naar de leerlingbegeleiding of brengt deze via de zorgcoördinator in, in het Zorg-AdviesTeam. Met het oog op bedreigers en potentiële school shooters, is het van belang dat de school de zorgstructuur goed op orde heeft.

Inzet van peers

Het inzetten van peers – bijvoorbeeld in de vorm van vertrouwensleerlingen of leerlingmentoren – kan vroegsignalerend werken. Leerlingen spreken hun zorgen eerder uit tegenover een leeftijdsgenoot dan tegenover een personeelslid. Een peer vangt mogelijke signalen eerder op, zodat voorkomen kan worden dat leerlingen met problemen in een isolement raken. [Lees meer >>](#)

Check digitale uitingen

De school kan natuurlijk geen berichten checken die leerlingen via de sociale media verspreiden. Dat neemt niet weg dat de school alert moet zijn op signalen van dreigend onheil. Het kan geen kwaad om af en toe op YouTube de naam van de school in te typen om te kijken of er verontrustende filmpjes op staan.

Wees voorbereid op het ergste

Zorg voor draaiboeken

Stel een calamiteitendraaiboek samen en benoem een calamiteitenteam. Leg een lijst aan met telefoonnummers van schoolexterne specialisten, zoals politie, slachtofferhulp en jeugdzorg en maatschappelijk werk.

Meer informatie hierover vindt u op de CSV-website in de rubriek [Calamiteiten en incidenten](#).

Plattegrond

In een crisissituatie is het aan politie en hulpdiensten om het aantal slachtoffers zo veel mogelijk te beperken. Bij hun inzet kunnen zij geholpen worden met een duidelijke plattegrond van de onderwijsinstelling. De brandweer beschikt over een actuele plattegrond van alle openbare gebouwen in de regio, hiervan kan gebruik worden gemaakt.

Technische hulpmiddelen

Het *Expertenkreis Amok* van de deelstaat Baden-Württemberg heeft een aantal aanbevelingen gedaan om met technische hulpmiddelen de kans op een schietpartij te verkleinen. Dit naar aanleiding van de school shooting in het Duitse Winnenden (maart 2009). Uitgangspunt was dat scholen hun open karakter moeten behouden. Het gebruik van camera's en/of toegangspoortjes of het afsluiten van het schoolgebouw op het moment dat de lessen zijn begonnen, wordt afgeraden. In Duitsland is daarom gekozen voor een alarmeringssysteem, vergelijkbaar met een brandalarm, in combinatie met van binnenuit afsluitbare klaslokalen.

Omgaan met de media

Wanneer er een calamiteit plaatsvindt op school is de kans groot dat de media hierover willen berichten. Het is verstandig om de regie in eigen hand te houden en het contact met de pers strak te regisseren. Een vooraf opgesteld draaiboek kan hierbij een goede hulp zijn. Een aantal zaken willen we vast noemen:

- Benoem een persvoorlichter. Hij/zij is de enige die de pers te woord staat.
- Sta pers te woord in een locatie buiten school.
- Verstrek geen persoonlijke informatie van slachtoffers of daders.
- Instrueer de leerlingen en het personeel dat zij de pers niet te woord staan.

Als de schok natrilt

Als het onverhoopt tot een school shooting komt, moet gezorgd worden voor directe opvang van leerlingen en personeel. Daarna moet de school het verwerkingsproces in goede banen leiden. Meer hierover leest u in het CSV-informatieblad [Wanneer de schok natrilt](#) (pdf-bestand).